

Do czytelników

Drugi zeszyt naszego czasopisma za rok 2025 oferuje szeroki zakres zagadnień skupiających się głównie na filologicznych aspektach badań nad przeszłością i współczesnością Ukrainy. Tym razem zachowaliśmy tradycyjny podział na sekcje – Językoznawstwo i Literaturoznawstwo. Tak jak dotychczas, autorzy „Studia Ukrainica Posnaniensia” odpowiadają na wyzwania naszych czasów, dlatego część artykułów poświęcona jest aktualnej sytuacji wynikającej z rosyjskiej agresji na Ukrainę. Jak wiadomo, wojna ta toczy się nie tylko na polu bitwy, ma ona również wymiar symboliczny, który znajduje odzwierciedlenie w dyskursie publicznym, a także w codziennym życiu i w najnowszej emigracji. Ważne jest, że w czasie wojny kultura ukraińska nadal funkcjonuje w pełni: ukazują się nowe książki i czasopisma, wystawiane są spektakle teatralne, powstają filmy, a także organizowane są festiwale literackie, muzyczne i filmowe. Podobnie wygląda sytuacja w sferze naukowej, w której rozwijane są różnorodne kierunki badań. Nasi autorzy potwierdzają to w swoich publikacjach, podejmując zagadnienia z zakresu socjolingwistyki, kultury mowy, historii języka ukraińskiego oraz ponownej oceny dziedzictwa radzieckiego w naukach filologicznych i innych.

Część Językoznawstwo zawiera siedem artykułów. **Ałła Bondarenko** koncentruje się na analizie komunikacji językowej, która radykalnie zmieniła się w okresie wojny rosyjsko-ukraińskiej. Jej studium poświęcone jest modusowi humoru w tej komunikacji. Autorka przekonuje, że humor nie tylko stanowi cechę charakterystyczną komunikacji wojennej, lecz także odzwierciedla charakter narodowy Ukraińców. Krakowska badaczka **Anna Budziak**, której prace nie po raz pierwszy pojawiają się na łamach naszego czasopisma, tym razem przedstawia analizę porównawczą przysłówków w języku ukraińskim i polskim. Na podstawie obszernego materiału empirycznego naukowczyni dochodzi do wniosku, że ukraińskie derywaty są bardziej różnorodne niż polskie oraz pełnią przede wszystkim funkcję pragmatyczną. Z kolei „represjonowana” terminologia języka ukraińskiego znalazła się w centrum zainteresowania innej krakowskiej badaczki – **Wiktorii Hojsak**. Na przykładzie terminologii matematycznej autorka analizuje procesy unifikacji i dyskryminacji języka ukraińskiego, które miały miejsce w sowieckiej przeszłości XX wieku. Przekonująco dowodzi, że wprowadzone wówczas zmiany miały charakter nieodwracalny i istotnie zaszkodziły rozwojowi języka. Warto o tym pamiętać dziś, szczególnie w kontekście reformowania języka naukowego. Należy również

mieć na uwadze podobne czynniki w glottodydaktyce, zwłaszcza podczas zajęć ze specjalistycznego tłumaczenia dla studentów polskich. W dziedzinie terminologii uwagę czytelnika zwraca również artykuł **Witalija Maksymczuka**. Autor analizuje znaną stronę internetową „Słowotwir” („Словотвір”) pod kątem obecności neologizmów piłkarskich. Serwis ten stał się dogodną platformą do testowania licznych pojęć futbolowych oraz ich ukraińskich odpowiedników. Neologizmy powstają najczęściej poprzez dodanie przyrostków do podstaw czasownikowych. Niektóre z nich można uznać za udane odpowiedniki terminów obcojęzycznych, choć trudno oczekiwać, by były w stanie wyprzeć powszechnie stosowaną terminologię piłkarską.

Ciekawy artykuł **Marii Redkwy** stanowi część szerszego badania poświęconego funkcjonowaniu w języku ukraińskim etnonimów odnoszących się do ludności deportowanej w latach 40. i 50. ubiegłego wieku. Autorka nie tylko przedstawia różne warianty takich etnonimów odnotowane w słownikach, lecz także ukazuje, w jaki sposób odzwierciedlają one relacje typu „swój – obcy”. Praca Marii Redkwy wpisuje się w nurt socjolingwistyki, dlatego badaczka sięga nie tylko po materiał słownikowy, ale również prowadzi badania terenowe, oparte na ankietach wśród osób pochodzących z regionów objętych deportacjami lub ich potomków. **Julia Rysicz-Szafraniec** zajmuje się historią języka ukraińskiego w XX wieku, analizuje znaczące procesy umacniania jego statusu jako języka państwowego. Najsilniejszy impuls w tym zakresie przypadł na końcówkę lat 20. i początek lat 30., czyli okres znany jako Rozstrzelane Odrodzenie. Współczesny etap rozwoju języka nie jest mniej istotny, jednak – jak podkreśla autorka – trwająca wojna uniemożliwia zakończenie reform językowych w Ukrainie. Młody badacz **Alan Tułacz** opiera swoją analizę na zupełnie „świeżym” materiale, odnosi się bowiem do protestów młodzieżowych, które odbyły się w Ukrainie w lipcu tego roku i były reakcją na próbę przyjęcia przez Radę Najwyższą ustawy utrudniającej funkcjonowanie organów antykorupcyjnych. Autor zebrał i szczegółowo przeanalizował konstrukcje pytające umieszczone na transparentach uczestników masowych akcji, co okazało się interesującym doświadczeniem, ukazującym zarówno treść ulicznych protestów, jak i kreatywność ich uczestników.

W sekcji literaturoznawczej czasopisma proponujemy czytelnikom pięć kolejnych tekstów. Przedmiotem badań **Łesi Demskiej-Budzulak** jest rewizja dziedzictwa sowieckiego literaturoznawstwa we współczesnym dyskursie naukowym. Spuścizna ta w oczywisty sposób odzwierciedlała imperialno-kolonialne spojrzenie na problemy Ukrainy, przejawiające się w rezygnacji z tożsamości narodowej na rzecz imperium oraz w dążeniu do jej rozmycia. Współczesna ukrainistyka staje dziś przed koniecznością opowiedzenia świata swojej historii własnym głosem, co wymaga odejścia od wzorców wypracowanych w sowieckiej przeszłości. **Albert Nowacki** uważnie przygląda się postawom ukraińskich kobiet w kontekście obecnego konfliktu zbrojnego. Zdaniem badacza, kobiecie historii wojny kształtują nową narrację wojenną, która w przyszłości może zdobyć autorytet. Kobiety wychodzą poza

tradycyjne role i funkcje, a ich głosy wyraźnie potwierdzają fundamenty zbiorowej tożsamości, a także determinację do oporu i mobilizację ducha w obliczu zagrożenia utratą własnej społeczności.

W centrum zainteresowania **Ryszarda Kupidury** znajduje się powieść Ołeksandra Irwancia *Charków* 1938. Napisana w konwencji alternatywnej historii, spotkała się z niejednoznaczną oceną krytyków. Badacz analizuje powieść w duchu ironicznej poetyki grupy Bu-Ba-Bu, interpretując jej specyfikę gatunkową i formę jako anty-antyutopię, jak sam autor ją określił. Z kolei poezja młodej autorki Jaryny Czornohuz stała się przedmiotem badań **Hanny Owsianickiej**. W tytule tego studium znajduje się cytat z wiersza Jaryny Czornohuz – „Nauczyliśmy się żyć w pokoju z wojną” – który dobrze oddaje ducha jej twórczości. Obecnie poetka służy w szeregach Sił Zbrojnych Ukrainy i bezpośrednio doświadcza wydarzeń wojennych. Badaczka koncentruje się na identyfikacji motywów egzystencjalnych w poezji Czornohuz, a w tym właśnie aspekcie ujawnia się siła i oryginalność jej talentu. Rozdział zamyka artykuł młodej badaczki ze Lwowa **Ołeny Syrojid**, która, gatunek ukraińskiej pieśni religijnej ocenia z perspektywy współczesnej. Autorka przypomina najważniejsze opracowania poświęcone pieśni duchowej, które powstały dzięki wybitnym uczonym, takim jak Iwan Franko, Filaret Kołessa, Mychajło Hruszewski, Mykoła Sumcow i inni. Badaczka dochodzi do wniosku, że cenne spostrzeżenia tych autorów zasługują na rozwinięcie i weryfikację w obecnych czasach.

Opublikowane w tym tomie artykuły dobrze oddają zakres aktualnych badań we współczesnej ukrainistyce. Charakterystyczne jest to, że w głównej mierze koncentrują się one na problemach współczesności. Jeśli autorzy odnoszą się do przeszłości – przypominając procesy historyczne XIX–XX wieku lub dokonując rewizji dawnych wyobrażeń – to zawsze wiążą je z aktualnym stanem rzeczy, co pozwala zweryfikować trafność przyjętych przez nich narzędzi badawczych.

Materiały tego numeru poszerzają zarówno zakres tematyczny, jak i problemowy współczesnych studiów ukrainistycznych. Ma to szczególne znaczenie w sytuacji trwającej w Ukrainie brutalnej agresji rosyjskiej, której celem jest nie tylko okupacja poszczególnych terytoriów, lecz także zniszczenie fundamentalnych wartości humanitarnych ukraińskiego społeczeństwa. Zagrożone zostały instytucje edukacyjne i kulturalne – uniwersytety, szkoły, muzea, biblioteki. W tym kontekście naukowe ukrainoznawstwo staje się istotnym argumentem w obronie kultury narodowej wobec wrogów, którzy kwestionują jej sens i istnienie. Materiały opublikowane w niniejszym tomie w pełni potwierdzają tę ocenę.

Jarosław Poliszczuk, Anna Horniatko-Szumilowicz